

DISCOURS
DE
TEODOR AUBANEL

PRÉSIDENT

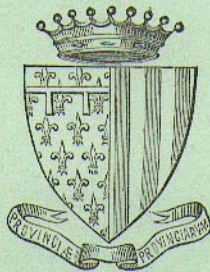
DI JO FLOURAU

TENGU DINS LA VILO COUNTALO DE FOURCAUQUIÉ

PÈR LI FÈSTO DE NOSTO-DAMO DE PROUVÈNÇO

(11-12-13-14 de Setembre 1875)

(AVEC TRADUCTION FRANÇAISE EN REGARD)

AVIGNOUN

LI FRAIRE AUBANEL, EMPREMEIRE-EDITOUR

PLAÇO DE SANT-PÈIRE, 9.

**DISCOURS DE TEODOR AUBANEL PRESIDENT
DI JO FLOURAU
TENGU DINS LA VILO COUNTALO DE FOURCAUQUIE
PER LI FESTO DE NOSTO-DAMO DE PROUVENÇO**

(11-12-13-14 de Setembre 1875)

MISSEGNE, *
MIDAMO, MESSIES,

Lou roussignòu parlo dóu printèms, la cigalo dóu soulèu, lou grihet de la luno; de que voulès que vous parle un felibre, senoun de la lengo prouvençalo? E m'es veiaire que noun se pòu chausi un plus bèu subjèt de parladuro en aquèsti fèsto naciounalo e 'n aquesto antico, noblo e avenèto ciéuta de Fourcauquié, ounte li felibre vènon pèr la proumièro fes, e soun reçaupu emé tant de larguesso, de gràci e de bon cor, que toun ouspitalita, o brave Fourcauquié, retrais li plus bèu tèms di siècle mejan.

* Nòsti Segnour Forcade, archevesque d'Ais, Meirieu, evesque de Digne, lou R. P. Eimound, abat de Sant-Michèu-de-Ferigoulet.

O pople dis Aup, pople valènt e fièr e libre, dins vòsti coumbo souleiado, dins vòsti fourèst souloumbrouso, sus vòsti cimo que trèvon li chamous, amount vers la nèu e vers lou cèu; vautre tóuti que parlas prouvençau, sabès-ti la glòri de vosto lengo, qu'es la glòri de vòsti rèire e vosto istòri?... Eh bèn, vous la vau dire: Aquéu lengage fougous coume vosto Durènço, majestous coume la mountagno de Luro, dous coume lis aigo de Lague, acoulouri coume lou vin de vòsti plan, caud coume voste soulèu; aquéu lengage que vous a bressa sus la faudo de vòsti maire, aquéu lengage que parlon encaro vòsti lauraire e vòsti pastre, l'an parla li rèi, lis emperaire, li pouèto e li plus bèlli damo di tèms passa.

Enterin que li plus òrri malastre, pèsto, famino e guerro, barrulavon pèr lou mounde, li troubaire, coume l'auceliho dins li fueio voulant de branco en branco, cantavon de castèu en castèu l'espèr e l'amour. Revihavon li pople, coursejavon li tiran, e doumtavon pèr la gràci e la valour de si cant li nacioun fèro que s'entre-chaplavon. Alor, dins touto l'Europo, après lou grand silènci dóu Bas-Empèri, i'avié plus qu'uno pouèsio: la pouèsio di troubadour. E Richard Cor-de-Lioun, rèi d'Anglo-terro, e Don Jaume lou Mountpelieren, rèi d'Aragoun e de Maiorco, cantavon la memo cansoun. Mau-grat lis àrsi e li terro-tremo, mau-grat la tempèsto, èro un bèu tèms. A travès lou chaplachòu dis armo, li grand cop d'espaso, sènso fin la cantadisso prouvençalo, coume uno vivo couquihado, mountavo vers l'azur. Alor cresien en Diéu, cresien i damo!

E Refourciat de Fourcauquié, aguènt perdu soun amigo Mabilo de Riez, se fasié mounge is Isclo d'Or, e — se fau n'en crèire Jan Nostradàmus, ié passè touto sa vido sèns plus durbi la bouco. E Albertet de Sisteroun toumbavo mort à la nouvello dóu trespas de la marqueso de Malespino. E tant èro bèn-disènt Elias de Barjòu que la princesso Garcendo, fiho de Guihèn de Fourcauquié, lou prenié pèr troubaire e l'adusié dins soun palais de Marsiho. E Parasol de Sisteroun, fiéu d'un medecin de Jano de Naple, coumpausavo cinq tragèdi sur l'istòri de la rèino Jano, e li semoundié à Clemènt VII; e tant i' agradèron que lou papo faguè Parasol canounge de Sisteroun.

Acò durè peraqui dous centenau d'annado.

Bertrand d'Alamanoun e Ramoun de Miravau, luchant un jour davans la Court d'Amour de Pèiro-fue, sus li merite de la lengo prouvençalo, la sentènci rendado fuguè que jamai tant de segnour, de valènt chivalié e capitàn èron sourti di costo dóu chivau de Troio que ço que la Prouvènço a coungreia de pouèto soubeiran. Arribo pièi Simoun de Mount-fort qu'aclapo tout; e tres cènts an la Prouvènço rèsto mutò.

Belaud de la Belaudiero, un pouèto vertadié, un troubaire de bono souco, es lou proumié qu'ausso la voues e anóuncio la reneissènço. Pièi, tourna, se fai un silènci de mai de dous siècle, ounte pamens li Coumèdi de Brueys e li Nouvè de Saboly nous engardon de languie e de desespera.

Enfin Pèire Bellot repren la cansoun entamenado; nous veici i tèms mouderne. A l'entour de Pèire Bellot, coume après l'aurige la bouscarlo e lou quinsoun aubouron la tèsto e fan soun piéu-piéu, d'aro-en-la un pouèto prouvençau, bon o marrit, jito soun couplet au mitan de la foulo que de-fes s'arrèsto un moumenet pèr escouta e pièi passo.

Certo, i' avié quàuquis ome de bon dins li sòci de Bellot, quand noumarian que Desanat trop aboundous, e Gelu trop violènt; mai aquest darrié subre-tout pouèto de raço seguramen.

E pamens a manca quaucarèn à-n-aquélis ome pèr faire l'obro coume se dèu, pèr auboura la lengo toumbado dins la queitivié, pèr counquista lou pople de mai en mai enfanga dins un francés bastard. Ço que i' a manca, es la fe dins la patriò prouvençalo; ço que i' a manca, es l'art e lou bon goust.

Quand un tèmple es au sòu, pèr lou rebasti sufis pas d'acampa tóuti li rouino, mai es necite de tria dins lis escoumbre lou mabre pur e leissa dins la pòusso li pastouiro e lou gipas.

Pèr bonur arribo pièi lou Felibrige.

Lou 21 de mai de l'an 1854, sèt jouvènt èron acampa au castelet de Font-segugno, alin dins la Coumtat, sus la mountagno de Castèu-nòu-de-Gadagno. Couneissès pas lou castelet de Font-segugno? Un nis de roussignòu perdu dins la ramiho. Segur un nis de roussignòu, car de-longo li felibre ie venien canta, au brut di font cascaiarello, en fàci d'aquelo outro font pouëtico, la grand roco bloundo de Vau-cluso.

« Es aquí, coume dis uno prefàci dóu Liame de Rasin, que fuguèron aplaudi li proumié cant de Mirèio, qu'Aubanèu a vist sa Miougrano en flour, que Crousillat fasié gousta sa Bresco, que Mathiéu a coumença sa Farandoulo e que Tavan a fa brusi lou dindin de soun eissado. »

Li sèt jouvènt: Brunet e Pauloun Giera d'Avignoun, Ansèume Mathiéu de Castèu-nòu-de-Papo, Mistrau de Maiano, Roumaniho de Sant-Roumié, Tavan de Gadagno, emé lou felibre qu'a l'ounour de vous parla, tóutis afouga pèr lou bèu, tóutis enebria de l'amour de la Prouvènço, en uno sesiho memourablo e soulènno, foundèron lou Felibrige e tirèron lou plan dóu proumier Armana.

Avèn fa de camin, despièi, un glourious camin!

Adeja, vers 1847, Roumaniho avié publica Li Margarideto, e lou marqués de La Faro-Alès Las Castagnados. Mai veici lou plus grand evenimen literàri de nosto reneissènço: Mistrau nous baio Mirèio, e duerb dóu meme cop au prouvençau li porto de Paris e de l'Acadèmi. Ah! fuguè 'n bèu jour aquéu triounfle, e tout ço qu'avié 'n degout de sang prouvençau dins li veno n'aguè la fèbre au cor! Li franchimand nous regardavon espanta, e li mai testard, trespourta de la gràci e dóu trelus de Mirèio, fuguèron lèu si plus ardent lausaire!

Pièi vengué La Miougrano entre-duberto d'Aubanèu, la Farandoulo d'Ansèume Mathiéu, la Bresco de Crousillat, la Rampelado de Roumiéux, li Parpaïoun blu d'un Irlandés, Carle-Guihèn Bonaparte-Wyse; noun se pòu parla de tóuti. E tourna-mai Mistrau nous douno une epoupèio ounte l'amo de la Prouvènço tresano e canto, nous douno Calendau, aquéu fraire de la e d'engèni de Mirèio.

Parai, que la letanìo fai gau? e, respoundès, ounte atroubarés uno literaturo que dins tant pau d'annado ague larga tant d'obro vivènto, enauranto, acoumplido, diguen-lou, dóumaci es vertadié, tant de cap-d'obro! E pamens i'a'ncaro l'aveni! Aquelo drudo terro de Prouvènço coungreio sèns fin la bèuta e la pouèsio; i'a'ncaro la meïssoun de l'an que vèn. Arregardas s'es magnifico: Veici d'abord Lis Isclo d'or de Mistrau, un libre paradisen ounte fara bon d'embarra sa pensado en pantaiant emé lou Capoulié. Pièi lou pouèmo di Carbounié, obro proumiero e majouralo dóu valènt Fèlis Gras, adeja 'n mèstre! Pièi li pouèsio d'Anfos Tavan, Amour e plour, de diamant enserti dins l'or fin.

Entre-tèms se fai uno boulegadisso amirablo. Lou Coungrès d'Arle (1851), lou Coungrès d'Ais (1852) comton li forço vivo de la nacioun: tóuti s'aubouron; li pople prouvençau soun esmougu coume uno mar que boui, souto l'ardènt soulèu felibren. E de l'estrangié boufavo un aflat freirenau. Li savènt finlandés, escandinau e american vènnon, de la part de si gouvèr, estudia la lengo prouvençalo; l'Itàli e l'Alemagno mandon si pouèto recerca lis obro felibrenco. E Mistrau part, e counquistò l'Espagno; e la Soucieta di Lengo Roumano que trelusis en Lengadò fai la descuberto dóu pople Engadin.

Brave pople Engadin! Soun uno pognado, alin, perdu dins lis Aup Grisoun, au mitan dóu dur parla Tudesc; mai, coume uno roso entre li bouïssoun, coume un ile entre lis ourtigo, sa lengo flouris, sa lengo sorre de la prouvençalo, que gardon em'un amour, em'un ourguei que dèu nous servi d'eisèmples! An tóuti si libre, despièi aquéli de l'enfant enjusqu'à-n-aquéli di mai letru, despièi lou B-A-BA fin qu'i grand diciounàri, fin qu'i libre de glèiso, is obro de sciènci e de pouèsio. E en Franço, dins noste Miejour, se voulèn à nòsti drole remembra 'n pau lou prouvençau, sèmpe lou franchimand vèn se bouta 'n travès!

Escoutas, o gouvernaire, mèstre d'escolo e mèstre dis ome!...

(Messiés, parle pas pèr vautre, qu'emé tant de gràci e de bon voulé prenès part à nosto fèsto de famiho, e ie dounas un rebat que nous clafis de recouneissènço. Es pas pèr vautre que vau parla. Ah! s'èron tóuti coume vous!...) Escoutas, o gouvernaire, e sachés bèn que pèr tant aut e poudèros que fugués, la lengo prouvençalo es bèn au-dessus de vautre! Sachés que sian un grand pople, e qu'es plus lou tèms de nous mespresa! Trento despartamen parlon nosto lengo; d'uno mar à l'autro mar, di Pirenèu is Aup, di planuro de la Crau i campas dóu Limousin lou meme amour fai batre noste pitre, l'amour de la terro natalo e dóu parla peirau. Sachés qu'arrestarés pulèu lou mistrau quand boufo e la Durènço quand escampo que la lengo prouvençalo dins soun triounfle, e que sarés cabussa i'aura long-tèms, que lou prouvençau sèmpe jouine parlara de vautre emé pieta!

Avès pòu, belèu, o menaire dóu gouvèr, avès pòu d'aquéu glàri que li badau o li marrias fan passa de tèms en tèms davans vòsti parpello esbarlugado. Avès pòu, parai, que fuguen separatisto?... Nàutri separatisto? Tenès, l'acusacioun me farié rire se noun me fasié ferni!

Nàni! Li Prouvençau, es-ti mai besoun de l'afourti, soun de la grando Franço, e n'en saran toujours! E dóumaci l'aman, l'adouran, aquelo Franço benesido, talo que li siècle e Diéu l'an facho, voulèn que, se souvenènt de si rèire e de soun passat de glòri, lou Bretoun parle libramen la lengo bretonenco, lou Basco la lengo basco e lou Prouvençau la prouvençalo. E que mau i'a, vejan? e quete dangié?

Souto lou soulèu e l'eigagno, souto la nèblo e lou nivo, souto lou gèu e la nèu, Diéu semeno la grano e fai expandi la flour que counvèn à touto terro.

Ansin n'es dóu lengage. Es pèr acò que touto nacioun tèn à sa lengo maire; es per acò que contro tóuti e contro tout voulèn manteni la nostro vertadieramen facho pèr nosto mar tant bluio, noste cèu tant linde e azuren, nòsti pinedo bronzido e nòstis oulivetò argentalo. La mantendren, la soulo lengo que digue coume voulèn, coume nous poun au cor, nòstis amour e nòstis ahiranço, nòsti tendresso e nòsti coulèro, la bèuta de nòsti fiho e la fierta de nòsti jouvèn!

Vaqui l'idèio felibrenco; vaqui l'obro dóu Felibrige. Es-ti pas superbo, grandasso? Ajudas-nous à l'acoumpli! Me dirés bessai qu'es pas douna'n tóuti d'èstre felibre. Se voulès dire felibre felibrejant, lou que fai de pouèmo e de cansoun? vous respoundrai: noun, de segur!

E d'abord que siéu sus aquéu tèmo, leissas-me douna 'n counsèu en quàuquis-un que creson faire de vers prouvençau, e 'n liogo dóu vin pur de la pouèsio qu'enauro e qu'embriago divinamen, nous dounon uno abouminablo trempo que fai escor! O fabricant de marrit vers pantaia 'n francés, que n'an de prouvençau pas meme lou vièsti, tant la lengo es descarado e ignourado, anas pulèu pourta de massacan à Ganagòbi! Car ço que vous manco subre-tout es l'amour de la patriò. S'amavias vosto lengo, n'aurias lou respèt e n'en farias voste estùdi.

Mai vàutri que, tant soulamen ço que vous defauto, es lou gàubi pouèti; vàutri que, se noun avès l'engèni, avès l'amour e la voulounta, vous maucourés pas e noun restés aplanta sus uno draio qu'es pas la vostro. Se li porto d'or de la pouèsio vous demoron barrado, li porto d'argènt de la proso vous soun badanto. Aqui mai i'a'n bèu prefa, i'a 'no noblo entre-presso. Lou pouèto, acò's la flour; espelis que quand Diéu vòu! Mai tóuti podon escriéure en proso. Après Oumèro vèn Tucidido; e cresès qu'es pas encaro poulit d'èstre Tucidido? E pièi uno lengo, uno literaturo, pèr èstre coumplèto, noun pòu avé soulamen lou lengage di vers. Sarié coume se, pèr viéure, l'ome n'avié que perdigau rousti: vendrié lèu l'enòdi e lou desgoust; fau de mai lou pan.

A l'obro dounc, vàutri tóuti qu'avès la plumo bèn taiado e lou pitre prouvençau! Racountas nosto istòri, encaro à faire dins nosto lengo; parlas de la patriò, parlas dóu fougau; pintas nòsti païsage tant varia; descrivès lis us e li mour di rèire, li fèsto e li joio de voste endré, li tourre de voste vilage e la glèiso ounte vous an bateja. L'obro es larjo, e pèr dire tout acò la lengo es bello. Arregardas lou sucès dóu jour d'uei: aquéli remarcàbli memòri e nouço sus li capello e lou culte de la santo Vierge en Prouvenço. Se pòu rèn vèire de mies adouba, de mai estacant, de plus delicadamen escri. Aquéli travai en proso, que magnifico proumessò pèr l'aveni! Anas, sian pancaro mort! e la lengo prouvençalo nimai, mau-grat que li saventas e li bedigas la tuion, dins li libre e li journau, dès o douge cop pèr an!

Anen! lis ome de bon, venès emé nautre! Es douna 'n tóuti d'ama sa maire, es douna 'n tout Prouvençau d'èstre felibre!

Aquéu que soun sang ie boui à la remembranço de noste passat clafi de malur e de glòri, aquéu que saup lou noum de nòsti sant e de nòsti rèi, aquéu que saup la vido de nòsti grands ome, aquéu que fernis davans l'obro dóu Puget, que plouro em' Arnaud Daniel, que tresano i bataio de Fourbin e de Sufren, aquéu que la flamo prouvençalo brulo e que l'amour naciounau devouris, aquéu, quau que fugue, lou prouclame bèn aut felibre, vertadieramen felibre! Felibre sus la pèiro o sus lou mabre, felibre sus la liro o sus l'arquet, felibre dins li founsour de la sciènci o dins lou gouvèr di pople, felibre de tout biais! expandissèn dins lou desbord de soun amo, is iue pivela de tóuti, la bèuta, l'amour, la grandour de la nacioun!

E sabès uno de nòsti forço e lou mistèri de la jouinesso e de la voio de la lengo? Es qu'avèn la fe! La fe en la patriò d'eïçavau coume en aquèlo d'eïlamount! Encò di prouvençau, uno filousouffio desoulanto e repepiarellò a pas tout desseca, uno sciènci ourgueiouso e descabestrado a pas tout espóuti; nàutri, fidèu à la fe di paire, cresèn i Sànti Mariò, à sant Brancai, cresèn à sant Gèns, à sant Dounat, à la Santo Vierge, cresèn à Diéu, e nosto literaturo es enauranto e counsoularello. I' a rèn de grand sènso la religioun; sènso elo rèn de durable!

O Fourcauquié, nous porges vuei un eisèmple digne de remembranço! Après de long travai, après d'esfors toujours mai valènt, après de sacrifice sèmpe mai meritòri, as enfin acaba toun obro e auboura 'n mounumen que sara de-longo toun ounour e toun alegresso. Amount, sus la roco, sus li vièii paret cabussanto de Guihèn e de Roubaud, as basti uno capello à Nosto-Damo de Prouvenço. Se ta vilo a perdu la courouno de pèrlo de si Comte, a iuei la courouno estelado de la Vierge. E, pèr celebra 'n tant grand e festivau evenimen, as counvida li prousatour e li pouèto. Is un as demanda 'n cant de joio e d'estrambord, is autre uno gravaduro peirounenco que diguèsse i generacioun ço que s'es fa pèr la glòri de la Prouvenço e de la Vierge.

E sian vengu tóutis en grand fogo, sian vengu, li felibre, ami dóu bon e dóu bèu, pausa piousamen sus lou frontau de voste tèmple uno iscripcioun prouvençalo.

Imiten tóuti Fourcauquié! Pèr l'amour, pèr lou trelus de la Prouvenço e de soun dous parla, es pas proun de la lengo escricho dins li libre; escriven-la sus lou brounze e lou mabre. Que pertout, dins noste païs ama, en

memòri dis evenimen remarcable, uno man fihalo, pause uno pèiro en lengo prouvençalo, que sara lou testimòni, à travès lis an que debanon tant vite, dóu fièr amour que rèn derrabara jamai de nòstis amo!
E de mai gardaren ansin toujours vivènto e forto nosto lengo; e souvèn-te bèn, o pople de Prouvènço, de ço qu'a di lou grand felibre:

Quau tèn sa lengo, tèn la clau
Que di cadeno lou deliéuro!

TEODOR AUBANEL.

© CIEL d'Oc – Avoust 2004

